

การสร้างเวียงเวียงฮาย

เวียงเจียงฮายหรือเมืองเชียงราย ในตำนานและประวัติการสร้างเมืองเชียงราย ได้กล่าวถึงเมื่อครั้งเจ้าเมืองราย ทรงมีพระชนมายุได้ 22 ปี หรือในปีพุทธศักราช 1802 ก็ได้ขึ้นครองราชสมบัติในหริภุญธรเงินยางเป็นพญามังรายแล้ว

ขณะที่ทรงรวบรวมหัวเมืองน้อยใหญ่ทางเหนือได้แล้วก็ทรงคิดจะรวบรวมหัวเมืองทางได้อีก และได้เสด็จไปประทับ ณ เมืองลาวกู่เต้า ช้างพระที่นั่งซึ่งเป็นช้างมงคลได้พลัดหลงลงไปทางใต้จึงเสด็จออกติดตามไปจนถึงคอยจอมทองริมแม่น้ำกก ทอดพระเนตรเห็นชัยภูมิเหมาะสมดีจึงได้สร้างเมืองขึ้นที่นั่น แล้วขนานนามว่า “เวียงเชียงรอย ” ตามชื่อรอยช้างขนาดใหญ่ที่พบ ต่อมาในภายหลังจึงเรียกชื่อว่าเชียงราย ขณะที่ประทับอยู่ ณ เมืองลาวกู่เต้า พญามังรายมีราชบุตรนามว่า “ขุนเครื่อง”

ในปีพุทธศักราช 1805 พญามังรายได้เสด็จประทับอยู่ที่เมืองเชียงราย ถัดจากนั้น 3 ปีก็ทรงย้ายกองทัพอไปตั้ง ณ เมืองฝางและไปตีเมืองผาแดงเชียงของ และเมืองอื่น ๆ แล้วเสด็จกลับมาที่เมืองฝางดังกล่าว ขณะนั้น พญามังรายได้ราชบุตรอีกองค์นามว่า “ขุนคราม”

ขณะที่พระองค์ประทับอยู่ที่เมืองฝางก็มีบรรดาพ่อค้าพานิชชาวเมืองหริภุญไชยเดินทางไปมาค้าขายที่เมืองฝางเป็นอันมาก ก็ได้ทรงทราบว่าเมืองหริภุญไชยนั้น เป็นเมืองที่มั่งคั่งอุดมสมบูรณ์จึงคิดอยากได้ไว้ในอำนาจ แล้วส่ง “อ้ายขุนฟ้า” ขุนนางคนสนิทไปหริภุญไชย ทำอุบายให้จับอ้ายขุนฟ้าออกจากเมืองฝางเพื่อไปเป็นไส้ศึกอยู่ในหริภุญไชยถึง 7 ปี พญามังรายจึงยกทัพไปตีเอาเมืองหริภุญไชยไว้ได้

ในขณะที่ประทับอยู่ที่เมืองฝางพญามังรายได้ราชบุตรองค์ที่สามนามว่า “ขุนเครือ” เมื่ออ้ายขุนฟ้าถูกจับออกจากเมือง (ทำอุบายไส้ศึก) ไปแล้ว พญามังรายจึงให้ราชบุตรองค์ใหญ่ คือขุนเครื่องไปครองเมืองเชียงราย เมื่ออายุได้ 13 ปี และขุนครามอายุได้ 10 ปี ส่วนขุนเครือผู้น้องอายุได้ 6 ปี

ต่อมาขุนเครื่องซึ่งครองเมืองเชียงรายได้หลงเชื่อคำยุยงของขุนนางผู้หนึ่งชื่อว่า “ใสเรียง” จึงคิดทำการกบฏต่อพระบิดา โดยช่องสุ่มกำลังพลไว้เพื่อจะยกทัพมาตีฝาง พญามังรายรู้ข่าวจึงใช้ให้ข้าเก่าเชื้อขุนอ่องผู้วางใจ แต่งกลอุบายไปเชิญขุนเครื่องให้รับมาเมืองฝาง แล้วแต่งให้อ้ายฝายนไปดักรับชิงขุนเครื่องด้วยธนูอาบยาพิษ จนขุนเครื่องถึงแก่ความตาย

พญามังรายได้จัดทัพไปรับศพขุนเครื่องกลับเข้าเมืองเชียงราย แล้วเสด็จกลับมาเสวยราชสมบัติในเวียงเชียงรายนั้น ต่อมาพญามังรายได้ยกทัพลงไปทางใต้เพื่อจะตีเอาเมืองพะเยาของพญางำเมือง เจ้าเมืองพะเยาทราบข่าวจึงได้ออกมาต้อนรับที่ปลายแดนเมืองด้วยมิตรไมตรี โดยมีคิดต่อสู้ ทั้งสองจึงได้กระทำสัตย์ปฏิญาณเพื่อเป็นมิตรไมตรีต่อกัน นับแต่นั้นมาพญามังรายกับพญางำเมืองแห่งแคว้นพะเยาก็ได้กลายเป็นมิตรที่ดีต่อกันสืบมา

พญางำเมือง เจ้าเมืองพะเยาเมื่อครั้งเจริญพระชนมายุ 14 ปี ได้เรียนรู้ศาสตร์แพทและเพทอีสีตนอยู่ ณ ภูเขาคอยคว้น และพระชนมายุได้ 18 ปี ก็ได้ไปเรียนศิลปศาสตร์ในสำนักพระสุกทันตฤาษี ณ กรุงละโว้ พระอาจารย์เดียวกันกับพญาร่วง (เจ้ากรุงสุโขทัย) ด้วยเหตุนี้พญางำเมืองกับพระร่วงเจ้าจึงได้เป็นพระสหายกัน

ครั้งหนึ่ง สมเด็จพระร่วงเจ้าเสด็จมาสู่พญางำเมือง ณ เมืองพะเยา แล้วมีจิตปฏิพัทธ์ต่อนางอั้งเชียงแสน ราชเทวีของพญางำเมือง ครั้นพญางำเมืองจับกุมเอาตัวสหายได้จึงไปเชิญพญามังรายแห่งเมืองเชียงรายมาตัดสิน

ความผิดครั้งนี้ให้แก่พญาทั้งสอง โดยให้พระร่วงเจ้ามาขอมาโทษต่อพญาจำเมือง เพื่อให้หายแค้นกัน ในโอกาสนี้พญาทั้งสามเมืองจึงได้กระทำพิธีถือสัตย์สาบานต่อกัน ณ ริมฝั่งแม่น้ำขุนญ ว่าจักซื้อสัตย์ต่อกัน จะไม่เบียดเบียนกันจนตลอดชีวิต แล้วทั้งสามพระองค์ก็ได้แบ่งเอาพระโลหิตที่นี้ว่าพระหัตถ์มารวมเป็นหนึ่งเดียวผสมกับน้ำสัตยานัน แล้วเสวยทั้งสามพระองค์โดยประทับนั่งอิงกันที่ริมแม่น้ำ ซึ่งต่อมาภายหลังผู้คนจึงเรียกแม่น้ำอิงสืบต่อมาจนทุกวันนี้

หลังจากพญามังรายเสด็จกลับเมืองเชียงรายก็ทรงทราบข่าวจากอำมาตย์ที่เมืองหริภุญไชย พระองค์จึงยกทัพลงไปตีเมืองหริภุญไชยจนสำเร็จได้โดยง่าย และเสด็จขึ้นครองเมืองหริภุญไชยอยู่เพียงสองปี พระองค์ก็มอบเวนคืนให้แก่ขุนฟ้าเป็นพญาครองเมืองหริภุญไชยแทน แล้วพระองค์ก็เสด็จไปสร้างเวียงกุมกามขึ้น ณ ริมฝั่งแม่ระมิงค์

สาเหตุที่พญามังรายไม่ทรงเลือกมาประทับที่เมืองหริภุญไชยเพราะ หริภุญไชยมีขนาดเล็ก ตัวเมืองซึ่งถูกสร้างมานานกว่า 500 ปี ก็ไม่สามารถขยายเมืองออกไปได้ อีกประการหนึ่งเมืองหริภุญไชยถูกเผาเสียหายมากเกินไประดับครั้งประทับอยู่ได้ 2 ปี ก็ทรงย้ายไปสร้างเวียงกุมกามเป็นที่ประทับแห่งใหม่ในปีพุทธศักราช 1837

ต่อจากนั้นมาอีก 2 ปี คือในปีพุทธศักราช 1839 พญามังรายก็ได้เสด็จไปสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้นอีก เนื่องจากเมืองเชียงใหม่มีที่ตั้งอันเหมาะสมกว่าเวียงกุมกาม และเชียงใหม่ก็เป็นศูนย์กลางอาณาจักรล้านนาในเวลาต่อมา

การสร้างเมืองเชียงใหม่ พญามังรายทรงเชิญพระสหายของพระองค์คือ พระร่วงเจ้า (พ่อขุนรามคำแหง) และพญาจำเมืองมาร่วมกันพิจารณาถึงชัยภูมิและการวางผังเมือง ดังนั้นผังเมืองเชียงใหม่จึงมีรูปสี่เหลี่ยมทรงเรขาคณิตคล้ายผังเมืองกรุงสุโขทัย และเป็นผังเมืองที่ไม่เคยสร้างที่ไหนมาก่อนในวัฒนธรรมชาวไทยขวน (หรือในดินแดนล้านนาขณะนั้น) โดยแรกสร้างมีกำแพงเมืองขนาดกว้าง 900 วา ยาว 1,000 วา

นับแต่พญามังรายทรงสร้างเมืองเชียงใหม่ พระองค์ได้ประทับอยู่เชียงใหม่นี้จนกระทั่งสวรรคต เชียงใหม่จึงเป็นฐานะเมืองหลวงถาวรของอาณาจักรล้านนา ในขณะนั้นขุนสงคราม (ขุนคราม) โอรสองค์ที่สองของพญามังรายได้อาสาไปตีเมืองนครเขलगค์ (ลำปาง) ซึ่งพญาฮิมา เจ้านครหริภุญไชยแตกทัพหนีไปพึ่งพญาเบิกผู้เป็นบุตรครองเมืองเขलगค์ในขณะนั้น

ครั้งขุนสงครามยกทัพไปตีเมืองเขลางค์ได้ พญามังรายจึงโปรดให้ไปครองเมืองเชียงรายและขนานนามว่า “พญาไชยสงคราม” เข้าเมืองเชียงรายซึ่งมีโอรสอยู่ 3 องค์คือ ท้าวแสนภู (เพราะเกิดบนภูเขา) พ่อท้าวหน้าท่ม (เพราะเกิดปีน้ำท่วม) และองค์ที่สามนามว่า พ่อท้าวจั่ว (เพราะตอนเกิดมีคนทำหอยจั่วมาถวาย)

ครั้งพญามังรายสวรรคต พญาไชยสงครามก็ได้เวนคืนเมืองเชียงใหม่ให้พญาแสนภูปกครองแทน ส่วนพญาไชยสงครามเองก็ไปครองเมืองเชียงรายดั้งเดิม และให้พ่อท้าวหน้าท่มไปครองเมืองฝาง ให้ท้าวจั่วไปครองเชียงของ

การที่พญาไชยสงครามได้กลับไปครองเมืองเชียงราย ทำให้เชียงรายกลายเป็นเมืองศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาตอนบนลุ่มน้ำกกและเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนาตอนล่างลุ่มแม่น้ำปิง อย่างไรก็ตาม ในสมัยพญาไชยสงคราม พระองค์ได้ประทับอยู่เมืองเชียงรายจนกระทั่งสิ้นพระชนม์

ต่อมาพญาแสนภู กษัตริย์ครองเมืองเชียงใหม่ก็ทรงแต่งตั้งให้ท้าวคำฟูโอรสครองเมืองเชียงใหม่แทน ส่วนพระองค์ก็เสด็จไปประทับอยู่ที่เมืองเชียงรายเช่นเดียวกับพระราชบิดา (พญาไชยสงคราม) และต่อมาพระองค์ก็เสด็จไปสร้างเมืองเชียงแสนขึ้นใหม่ในบริเวณเมืองร้าง ทรัพยากรเงินยางเดิมเมื่อปีพุทธศักราช 1870

การสร้างเมืองเชียงแสนของพญาแสนภู มีเป้าหมายเพื่อที่จะให้เป็นเมืองหน้าด่านป้องกันข้าศึกที่จะเข้ามาตีเมืองเชียงรายทางด้านเหนือและมีพระราชประสงค์จะสร้างพระนครอยู่ใหม่โดยมีชัยภูมิที่เหมาะสมกว่าเชียงราย แล้วขนานนามว่า “ทรัพยากรชัยบุรีศรีเชียงแสน” ซึ่งขนานนามตามชื่อของพระองค์ ต่อมาภายหลังผู้คนจึงเรียกสั้น ๆ ว่าเมืองเชียงแสน และทำให้เมืองเชียงรายค่อย ๆ หมดความสำคัญลงไป แต่ก็ยังมีกษัตริย์จากเมืองเชียงใหม่เสด็จมาครองเมืองเชียงรายตลอดมา นับตั้งแต่พญามังรายผู้สร้างเมืองเชียงราย ขุนเครื่องผู้บุตรที่คิดการกบฏ ซึ่งถูกกำจัดไป พญาไชยสงครามและพญาแสนภู โอรสพญาไชยสงครามที่เสด็จขึ้นไปสร้างเมืองเชียงแสนในปีพุทธศักราช 1870

ต่อมาคือท้าวมหาพรหม โอรสของพญาผายู (กษัตริย์ผู้ครองเมืองเชียงใหม่ ลำดับที่ 5) ซึ่งมีโอรสอยู่ 2 องค์คือ พ่อท้าวก้อนา กับท้าวมหาพรหม เมื่อพญาผายูได้ครองเมืองเชียงใหม่ จึงให้โอรสองค์ใหญ่คือท้าวก้อนาไปครองเมืองเชียงแสน และให้ท้าวมหาพรหมโอรสองค์เล็กไปครองเชียงราย

ครั้งพระเจ้ากือนาได้ครองเมืองเชียงใหม่มาได้ 21 ปี ก็เสด็จทิวงคต คนทั้งหลายจึงเชิญเจ้าแสนเมืองมา
โอรสจอมพระเจ้ากือนาขึ้นครองเมืองเชียงใหม่ ท้าวมหาพรหมไม่พอใจจึงยกกองทัพมาชิงเอาเมืองเชียงใหม่ แต่
ไม่สำเร็จ หนีไปพึ่งเมืองใต้และได้นำเอาพระพุทธรูปสำคัญมาจากเมืองกำแพงเพชร

ครั้งท้าวมหาพรหมถึงแก่พิราลัย เจ้าแสนเมืองมาจึงให้ท้าวขี้กุ่มกามราชบุตรไปครองเมืองเชียงรายแทน
เมื่อเจ้าแสนเมืองมาสิ้นพระชนม์ไป จึงให้เจ้าสามฝั่แกน ราชบุตรองค์เล็กไปครองเมืองเชียงใหม่ ท้าวขี้กุ่มกาม
จึงยกกองทัพจากเชียงรายมาตีเอาเมืองเชียงใหม่จากน้องแต่ไม่สำเร็จจึงหนีไปอยู่เมืองสุโขทัย

เจ้าสามฝั่แกนมีราชบุตรรวมกัน 10 องค์ คือ ท้าวอ้าย ท้าวยี่ ท้าวสาม ท้าวใส ท้าวจั่ว ท้าวลก (พระเจ้าดิ
โลกราช) ท้าวเจ็ด ท้าวแปด ท้าวเก้า ท้าวลิบ ท้าวลกได้ครองเมืองเชียงใหม่ และท้าวเจ็ดบิดาให้ไปครองเมือง
เชียงราย

ต่อมาเมื่อพระเจ้าดิโลกราชแย่งชิงราชสมบัติจากเจ้าสามฝั่แกน ราชบิดาและได้ครองเมืองเชียงใหม่ จึง
ให้หมื่นค้อมได้ครองเมืองเชียงราย ตอนหลังถูกนครเทศไปอยู่เมืองน้อย และถูกปลงพระชนม์

จากนั้น ท้าวยอดเชียงราย บุตรของท้าวศรีบุญเรืองซึ่งเกิดที่เชียงรายก็ได้ครองเมืองเชียงรายก่อนจะได้ไป
ครองเมืองเชียงใหม่ เมื่อปีพุทธศักราช 2030-2038 รวม 8 ปี

ปลายสมัย “พระเมืองแก้ว” โอรสของท้าวยอดเชียงราย (หรือเรียกกันว่าเจ้าพ่อท้าวเกษแก้ว) บ้านเมือง
อาณาจักรล้านนาเชียงใหม่เริ่มเสื่อมสลายอ่อนกำลังลงมาก เนื่องจากสูญเสียขุนนางและไพร่พลเป็นอันมาก
เพราะไปรบเมืองเชียงตุงพ่ายกลับมา ในขณะที่เจ้าเมืองหลายแห่งตั้งตัวเป็นอิสระก่อการกบฏ เช่น กบฏแสนดาว
ในสมัยพระเจ้าเกษแก้ว แล้วมอบเวนราชสมบัติให้แก่เจ้าชายคำครองเมืองเชียงใหม่ต่อมา

ผู้ครองเมืองเชียงรายในขณะนั้นก็คือหมื่นแก้ว จากนั้นในสมัยพระนางมหาเทวีเจ้าจिरประภาได้ขึ้นเป็น
นางพญาครองเมืองเชียงใหม่ เมื่อปีพุทธศักราช 2088 เมืองเชียงรายก็ให้หมื่นสามล้านอ้าย หรือพญาสามล้านฤา
ไชย เสนาบดีเป็นผู้ครองเมืองเชียงราย

ต่อมาในปีพุทธศักราช 2095 เจ้าฟ้าเมืองนาย เจ้าฟ้าเชียงทอง เจ้าฟ้าไทใหญ่ ก็ขยายอำนาจเข้ามายึดครอง
เมืองเชียงแสน และเชียงราย

ส่วนเมืองเชียงใหม่ ก็เกิดสงครามระหว่างเชียงใหม่กับพม่าขึ้นในปีพุทธศักราช 2101 ในสมัยท้าวแม่กุพม่าใช้เวลาล้อมเมืองอยู่ 3 วัน 3 คืน เชียงใหม่ก็เสียแก่พม่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าในขณะนั้นอาณาจักรล้านนาขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หัวเมืองเล็กเมืองน้อยแยกตัวอิสระรวมตัวกันไม่ได้ แม้กระทั่งเชียงราย เชียงแสน ก็ถูกอำนาจจากภายนอกเข้ามายึดครองก่อนหน้านี้แล้ว

เมืองเชียงใหม่และหัวเมืองอาณาจักรล้านนา รวมถึงเชียงราย เชียงแสน ได้ถูกพม่าเข้ามาปกครองอยู่นานกว่าสองร้อยปี คือตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2101 ถึง 2317 จนสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ล้านนาจึงได้เข้ามาสวามิภักดิ์ต่อไทยและร่วมกันขับไล่พม่าออกไปจากอาณาจักรล้านนาจนสำเร็จและได้เป็นเมืองประเทศราชของไทยนับแต่นั้นมา

แหล่งที่มา

สมัย สุทธิธรรม.2548. เชียงราย : สายใยแห่งชนเผ่า.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว.